

РУСКИ НОВИНИ

ЗА РУСИНОХ У КРАЛЬОВИНИ СХС

Рок III.

Нови Сад, пяток 22. окт. 1926.

Число 97.

Виходза раз у тижњу.

Цена на цели рок 100 Динари.

На $\frac{1}{2}$ рока 50 Динари.

За Америку 4 долари на рок.

Рукописи и други писма треба послац на адресу:

„РУСКИ НОВИНИ“ НОВИ САД
Бојовићева улица број 2.

Претплату на РУСКЕ - НАРОДНЕ ПРОСВИТНЕ ДРУЖТВО, РУСКИ КРСТУР (Бачка).

Владимир Гнатюк

Смутну висть принесли нам руски новини зос Галициї: 6. октября умар у Львове познати вельки руски учени, секретар Наукового Товариства им Шевченка Владимира Гнатюка. Смутна тата вистка за нас не лем прето, же руски народ утрацел велького, по цалим ученим швеце познатого человека, але ище баржей прето, бо благопокойни Влад. Гнатюк бул вельки приятель нас Русинох у Югославії.

Іще 1897 року пришол вон з Галициї до Бачкей, пребул ту през цале літо, бул у Керестуре, у Коцуре, у Вербаше и у Варадине, опатрел живот наших людзох и шицко себе записав. У Керестуре и Коцуре записал од людзох велько народних приповеткох и писньох. Бул на свадзбох и полно шицки свадзбени нашо обичаї себе пописал. А веџ кед ше врацел дому до Львова, видруковал пейц вельки книжки о живоце Русинох у Бачкей. Були у тих книжкох видрукованы шицки нашо народни шпіванки, приповедки и точно описана свадзба у Керестуре у окремнай книжки. Нешка уж нашо старостове не знаю шицкого того, що ше теди на наших свадзбох коньчело. Того що було надруковане у Руским календаре, то лем єдна часточка вжата зос тей книжки пок. Вл. Гнатюка.

Так ето пок. Влад. Гна-

тиок перши ше заинтересував за наш народ и у своїх книжкох представив нас пред широким шветом. Кед Чехи и Словаки читали тоти його книжки, та стали гуториц, же Русини у Бачкей то Словаки. Судзели так по нашим языку. Теди благопок. Владимир Гнатюк ставил по нашей стране и написал ученым книжку: „Словаки чи Русини?“ у котрой ясно доказал, же не Словаки, але Русини, же зме и по языку и по креви и по роду и по вири родзени браца не Словакох але Русинох у Галициї и на Україні.

Зато мено Владимира Гнатюка остане на віше златним словами записане у історії югославянських Русинох, а спомин на його заслуги за наш народ остане нам на віше у найкрашим спомину. Вон бул наш щири будитель, вон нас — можеме повесць — винашол и виведол пред широки швет и обранел нас, да можеме остац Русини.

Чест йому и слава мэдзи нами, а при Богу вични покой!*

М. Ф-ак.

*) Шицки книжки, що їх близ. Вл. Гнатюк написал о Русинох у Бачкей, нашо народни приповедки, писні, опис рускій свадзби, як тиж книжку „Словаки чи Русини?“ мож ище достац. Наручовац треба од „Просвіти“ у Руским Керетуре.

М. Ф.

У нашум отечеству

ПОЛИТИЧЕСКОЕ ПОЛОЖЕНИЕ

Криза влади, котра тирвала 10 днів на концу ипак розвязана так, же шицко остало при старим. Медзи Радичом и радикалами подписаны заш якиш протокол, котри ше трима ище у таємносци. Медзи иньшым у тим протоколу стої и то, же треба исц за тим, да до влади ступи и Пучка партія зос Дром Корошцом. Медзитим хто позна Дра Корошца, тот зна, же то не Стилица Радич, котри не зна, що сце! Корошец ступи до влади лем теди, кед ше випольнї його политически програм автономийох, а радикали баш тото несцу. Бо кед би попущели Корошцу теди би ше и Радич дацо сетел. Корошец треба да приде до влади прето, гваря політичаре, бо би теди були у ней заступени шицки племена и така би влада могла жем вивесц зос тей чежкей земледільской кризи, у котрой ше тераз находзиме. А така влада би була потребна, да пе оконьчи и коруноване його Велич. Краля.

ПАРТИЙНА АГИТАЦИЯ

С. Прибичевич отримал у Ясеновцу свой политически збор.

ДДО ОД 126 РОКИ

У єдним валале при Травникі (Босна) умар тих дньох земледілец Матей Франчич родзени 1800 року. Умар ровно у 126 року жития. Штерацетрокичувал кози а трираз ше женел. Зос першу жену жил 13 року, з другу 50, а з третьою лем осем и шицких превживил.

ПРИКЛАД ДОБРИХ ВАЛАЛОХ

Општина Тител и Вило во одредзели од своїх ва-

лалских жемох худобним жительством розделіц 340 ютра жеми. На роздзеленій жеми муша ше збудовац хижи, а жем ше по туней цени на веџ роки будзе отплацовац. Красни наисце приклад и нашим општином.

НОВИ БУДЖЕТ

У министерії фінансійох виробени нови буджет, котри будзе виношиц 11 міліярди динари, як видно буджет меньши за 2 міліярди од прешлорочного.

ЧУДНА ГЛАВА НА ДРЕВУ

При валалу Дучине у южнай Сербії видзел земледілец Любомир Йованович медзи конарами на єдним дубу вироснуту вельку чловечу чи маймунову главу. Як уж була цма нешмел ше прибліжиц, але до ней руцел древо. Кед ше глава не рушала, пришол бліжай и видзел, же вона прироснута за сухи конар. Любомир ше виграбал на дуб и знял главу, да ю однеше до валалу. У валале ше шицки позлекали и празновири швет дума, же им предстої вельке нещесце. Людзе примушели Любомира, да тоту древену главу однеше до патриярха у Београду и да го пита за пораду, але Любомир кед пришол до Београду не пошол до Патриярха, але понукнул главу Министерії Просвіти, да ю купи, же би так дostaц дацо и на паленочку.

ПАСИП ПРИ БОГОЕВУ

Пребити железннички насип при Богоеву уж opravvени и саобрачай успоставени. Найперше пущено даскельо терховних возох, же би ше терен баржей утверdzел а тераз ше превожую и особи.

ФАБРИКА СУПЕРФОСФАТУ

Бачко газдовске удружење у Сомборе одредзело на својим засиданију, да ће оснуне једна фабрика уметнога гноја (суперфосфату) у Сомборе. Друштво предложило јкупанији меморандум, у котрим предклада, најше по нових порцийох од земљедилцих и поседникох на склада потребна суја од 30 милиони динари за будоване фабрики.

КРАЛЕВ ДАР НАСТРАДАЛИМ

Пострадалим од поплави

у Словенији припомог Јого Велич. Краљ зос суму од 25.000 Динари.

ТАЛИЈАНСКИ СУПЕРФОСФАТ

Того року до нашег држави особено је уважајући гипс (суперфосфат), котри нјема нјакеј або барз слабу моц. Особено до Бачке је вельо лиферовал. На њаго је поносују велје земљедилци. Гипс зос наших фабрикох вельо лепши ами прето и пишеме, да најшо людзе купују лем наш домашњи суперфосфат.

Св. Францишко Асишко

(З нагоди преслави у Вуковару)

В недзелю 4. октобра навершило је седамсто роки, јак умар вельки святитељ св. Францишко зос Асизу. Тот дзень славел цали католически швет. У велїх местох му пошвећени цркви, а у велїх варошох подзвигли му споменици.

Св. Францишко бул син богатог тарговца Петра Бернадона зос Асизу у Италији Родзел је 1182 року. Своју младосц провадзел без бриги при својим родитељима. Уж у младих рокох видзели љего родитеље, же им син у шицким напредује, же му Бог дал досц таланти. Несташни у младосци а по церпенњох и хороти одреколо је тога швета и полюбеле баржей други швет котри не преходзи. Пришол на думу, да оснуне нови ред, котри будзе мац главну циль шириц Бога на жеми. З Божју помоцу, огабија своји богати родитељи и зберају себе своје пайтаније, и оснивају друштво, чијим членом дал мене „мали браца“, ами их нешка воламе „Францишкане“. После тога основал ред и за женски, котрому мене „Клариси“ по првом редовници.

ци св. Клари; и „Треци ред“ котри наменени нам шицким, хороти сцеме у својим дома цалком јици современим животом.

Св. Францишко јак младодец занимал је зос шицким, јак лем могло да занимаје каждого младца у средњем вику. Историја љего живота гутори, же особено крашне шпивал, бо мал красни глас, а и мал способи, да и пише писні. Особено мал вельку организаторску и наказательну моц у себе. Љего дух мал уж напредок преражен, же народ того вику не може так већеј жиц, алије му треба радикалнога лјику и звесц го зос тей драги и зос шицким на ишаким темелју го поставиц да жије, ишак му предстоји препасц. И јак знаме зос историји, же тата пременка је звершена без креви, а то зато бо ту була не људска сила и моц, алије туто идеју вадзело Провидине Божје.

Францишкански ред бул 1209 року потврдзени од папи Инокентија III. и тедик је могол почац пшлебодно шириц. У початку Францишкани живили лем од алмужни, а тераз мају и

својој заједнички мајству, бо је једини член, нешме мац своји имовини, алије шицких шицко.

По статистици јест Франевицех скоро 31.000. Зато је може првесц, же тог реда, роширенши на целим швејцарима. Св. Францишко була душа, да Јого браца наказую медви народом, а и сам пошол до Египту, да обрачије султана. Алије у својим мисијама немал успик и враџел је назад до Асизу. Недалеко Асизу на гори је више модел, и барз посцел, и Бог Исус Христос му је на тежи гори указао на крижу роспјати, и зос каждјеј рани. Јого виходзела јасна заря на Франевој руки, ноги и шерцо. И на ногах, рукох, од тога часу остали ожилјки, који је нашеј народ вола „Рани Исусово“. Св. Бонавентура гутори, же, зос шерца св. Франевој више цекла крев, бо кед му браца хабит райбали, увидзели, же је крвави. Вон својој рани више скривал, од њих. Алије 4. октобра 1226 року кед умерал, указао својим браџом својој рани и токо чудесне событије им вијриповедал и умар. По Јого шмерци ишли Јого браџа и до школох, па и до универзитетох, и були вельки научење, списатељи и професори и на самеј Сорбони, па ше их филозофскай науки и нешка чудеј швет. У главном њих робота була наказовање, а особито нешка дзе шкет таки погубени, а у Јого доба у 13 столјтију так исто јак и нешка погубени бул швет, а у тог пар почали ше шириц вишелјаки науки и криво тумачиц св. Писмо. А јак Церква у тог пар вишила сильнейша, мају заслуги Франевци, бо њихову роботу вершили, а да не думали на њаку

плацу тога швета. Па кед троје балфшвет бранци од Турцих, бени, ту да обрани, бо да не було, св. Капистрана, јој було од Београду, је ћицка.

Због Франевскога реда јест 46 светих и 80 блажених. А јој да повеси о св. Антонију зос Падови, јој му је кланјао и до Јого изговору прибегају је лем цали католически швет, алије и погане па и Турци. Од Јого реда було и папи, јак јој бул Сиксто IV. и V. За Сикста V. ујутри историја цркви, же бул од најмоћнейших папох, а других и да не споминам.

И у Вуковару на тот дзень було вельке торжество. Були на већеј јазикох наказавања, а и велька служба зос красним казањом; На вечар у шесц годин була велька процесија. Каждја особа мала у руки швијчу јој гори за знак, же тот дзень пред 700 роки св. Франево је умар. О. Гвардиян ношел Богје Цело под небом. На ношијах молодеж ношела статуу св. Франеве. Швета було око 6.000 на процесији, а видзело је и наших Русинох медвија шветом. Таку побожносц и шпиване сом ридко чул.

Вуковарски III. ред приредзел обиљни банкет својим братом и шестром зос околици. У полночи була полночница хтору служили барз велько паноцове. Сам манастир, бул барз крашне оквијени, зос надписами 1226—1926. Тота ридка слава св. Франеве, котру слави цали католически швет нај ма успих, и да остане кајдому католику до скончания у шерцу и нај је кажди упатри на живот тога велькога Божјога угодника.

Никола Ј. Надј, учитељ.

Яка у Польской шлебода

(—јак) Пред војну тримали је јаки шицки Австроју за државу, у котрой нјет шлебоди, вољали јо „држава“ полицаја

иох“. Али нешкайшња польска држава, у котрой јест 45% јудзих народох — лем Русинох јест там коло

— „И то идзе по роботи. Но за 14 днји може буц једна така студња готова. И тераз зме у Осеку вартали па була за дванац днји готова.“

Дакле јаки не Бог знајаки пенеж, јаки нјака робота. И не вредно пиц при такој згоди — мотљанку.

Вишол јаки з павиљону. Ту уж такој и уход и виход зос вистави. При сајим крају полиция и огњогасци.

Пошол јаки штретком и там ми падла до оч једна фирма зос Земуну од црквених звонох и годзинох. Једна годзина јој була вијставена барз крашне вијратала, и крашне було видзиц, јак помали иду вальки зубки на колескох. Було ишче тамац пеци звијачни и за централне топоне, прекрасни хижни мебл, (посцел, столи, кар-

сцел), по тим плуги, фурики, шејачи машини, а јој найглавнейше обачел сом и једну фирму (Вернер) зос Бейчу, котра мала виставено машини за друковане. То ме заинтересовало, бо Просвите нашо друштво уж роки купује тогу незвичајну модедрну силу.

Јак јаки вошол до хижки, видзим, же там полно машини, а найбаржей ми падла до оч једна машина баш у штредку хижки. Вона була така згодна з вонка неодвише велька и неодвише мала и так крашне виробена, же гоч јак и не фахман за машини, ипак јак заключовал, же то мушки буц фина и совершена солидна робота.

При нјей стала једна цалком мала машина за друковане, а далей були ињши машини.

„Џо кошта, тата машина?“ — питал јаки тар-

ФЕЛЬТОН**Вистава и велјковање у Осеку**

Далей було полно чилимех, красни вишиваня и шлингерај. Дошол јаки и до другога „павиљону“. Ту је понамесали тарговци тамаљ зос Македонији и пороскладали свој еспал сами прекрасни ствари зос злата и стрибра. Медзи јака було једен зос Италији зос мозајком и алабастром, тих красни ствари. За павиљоном автомобили, а за јака треци павиљон. Ту полно уметнога гноја (гипсу), суперфосфату, калијова шалитра, а при јака зарно яке родзи, кед је з јаком гнојом, а јаке без јакога. На самим крају тога павиљона обачел јаки фирмама (ище јаки запаметал и

атрес Пејачевичева ул. 16. Осек) за уводзене централнога топеня и за вартане глубоких студњох.

„Џо може коштац вартане једнай глубоке студње?“ — питал јаки тарговци тей фирмама. „То розлично“ — одвитовал вон „премајају, јака студња. Јест јако кошта 10.000 Динари, а јест за 20.000, 30.000 и 40.000 Динари. Завиши од тога, јака студња глубока, бо је више муши мерковац на то, да је дойдзе до жимней води и добреј за пице. Јест студње глубоки 50 метери, а јест 100, 150, 200 и 250 метери глубоки“. — „А у ровних крајох не нужно барз глубоко вартац?“ — питал јаки тарговци тарговци тарговци. „Па, звичайно не. У Осеку је вартао на 50 метери глубочини“. — „Џи то длуго тирава једна вартана?“ —

— „Чи то длуго тирава једна вартана?“

7 мільйони — далеко обегла бившу Австрію. На своїй великій території мала Австрія 10.000 поліцайох, а Польща має нешка 1.500 самих поліцайских офіцирох, і 60.000 поліцайох! На рок вида на їх Польща коло 750 мільйони динари. А цо робя телі поліцае? Їх главна задача, не да чуваю народ од толвайох і збойнікох, але да надпатаю кожди рух непольських наронох. Од юна 1925. р. до юна 1926. р. арештовано у Польській 6.757 „політично сумнівних“ особох, одбуло ше 491 судових розправох, на котрих було 2431 туженах и шиц-

ки ведно були засудзені на 3647 роки! Медзиніма було скоро найвець Рушинох.

Окрім того наклада поліцая на жительох неполякох вшеляки карі, и то так велики, же за пенеж од тих карох буде себе поліція велики хижки. Не чудо вец, же народ уж не зна цо робиц та ше буні проци такей „шлебоди“. У єдном лем мешацу було 133 случаі буни против власцом.

А Поляки ше іпак не ганьбя гуториц по швеце, же у їх державі влада подполна шлебода, и же у їх кожди народ маєднаке право!

сце, да ще Югославія прибліжи гу Мадірскай же, би, ще на той спосіб ослабнулу вплив Італії.

Україна

ВЛАДИМИР ГНАТЮК — УМАР

На стреду дні 16 л. м. по днігей и чечкей хороти умар у Львове познати руски-українски писатель Владимир Гнатюк. Вон ма за наш руски народ у южних краях велики власні, бо вон бул перши, котри наш народ представел українскому велькому швету як дзеци истей креви. Вон упознал брацу нашу зос сивера з нашима народними шпиванкама и животом. Опширнейше приношимо о нім на другим месце.

Персия

НОВА РЕВОЛЮЦІЯ

Зос Техерану у Перзії при-

хода висти о новій революції. Войско, котре буда розположене гу бувіцій династії надвадало у великій борбі своїх противникох а присташох нового шаха у Курдистану.

Чехословакія

ЦИГАНСКА ШКОЛА

У Ужгороду о даскельо нездельох ма ще отвориц перша циганська школа, до котрой муша ходзиц шицки циганськи дзеци.

Мадярска

КОНЕЧНА ПРЕСУДА ФАЛСИФІКАТОРОМ

Верховни суд у Будапешти одсудзел мадярских графох за правене пенежи на цемніцу. И то княза Віндішгрела на 4 роки, Надошия на 3 и ½ рока а так и других.

ШИРОМ ШВЕТА

Румунія

ПРИНЦ КАРОЛ ШЕ ВІМИРЕЛ

Француски новини явлюю, же ше румунська краліца Марія на своїм пути до Америки затримала у Паризу и у тей нагоді вімирила ше зос скоїм сином Каролом, бо ю веци раз видзели зос Каролом при вечери. Главне препятствіе вімириеня була Елена Лупеску, з котрою Карол жив, а мац то не могла церпіц.

Русія

БОЛЬШЕВИЦІ ШЕ ЗАШЛОЖЕЛИ

По вистох з Русії опозиція, котру водзі Троцкі одредзела, да не покори векшини и на той спосіб руски большевици ше засі зложели.

говца (намештеника) тей фирмі, указующи на меньшу машину.“

„Шеснац езри динари“ — бул одвіт.

„А тамта веци?“

„Седемдзешат езри динари.“

„А моголи би ше зос туту меньшу друковац ёдни тижньово новини?“

„То би не було возможно, бо би длugo тирвало друковане. Але на гевтей векшай ше може друковац новини.“

Препатрел сом дзеяки други справи у хижки, а веци сом ше сетел, же то ище не шицко, и же гу тей машини ище цошка треба. Врацел сом ше гу тарговцови и питал ше далей:

„Але гу тей машини ище треба мотор?“

„Па спочатку могло бы ше и з руку обращац.“

Немецка

КАЙЗЕР У ХОМБУРГУ

По войни немецки кайзер мушел ше склоніц зос немецкей и сдекнуц до Холандії. Там жил поцагнuto. Але од кеди Його генерал Хінденбург вибрati за президента немецкей республики и кайзер Вілем зажадал ше да будзе бліжай Берліну. Приходза висти, же ше кайзер дума настаніц заш у Хомбургу при Франкфурту а то Його найлепше биване. Унук Вілемов ступел як офісир до войска. Як випатра з далеки ше помали готове нови „мир“.

Булгарска

ВПЛИВ ИТАЛІЇ И ФРАНЦІЇ

И Франция и Италия сцели би да маю векши вплив на политику Булгарской и на цалим Балкану. Италия у тим надвладала и прето Француска

Но мнє ше видзело то незвироятко. Обачел други намештеник нашу „єднанку“ па и вон ше гу нам прибліжел. Тримал ше по важко, но я з тим меней на нъго обрацел мерковане.

„А цо би коштал ёден мотор?“

„Откадз Ви? Ест у Вас електрика?“

„Я ту бивам у Осеку, а иньшак сом у Бачкей, зос К. Там єдно просвітне дружтво уж од скорей купує машину за друковане, па ше интересирам за такі машини. Електрика у нас ест.“

„А ище не купело тогі дружтво машину?“ — умішал ше други.

„Ище не купело.“

„Мотор би не коштал вельо, кед там електрика. Даяки пейц езри динари. Але би требало ище и машину за резане паперу.“

Зос наших валалох

Руски Крестур

На дзень 10. октября т. р. отримане собрание, на котрим основане Дружтво процив Огня (Огњогасне дружтво) усвоені друштвени правила и свершенні друштвени виберанки. За предсідателя вибрati, п. Мілан Войнович, новтаруш, за п. председника Никола Павлович, за командира п. Кирил Шовш, чиновник, за секретара, п. Йован Сілер п. новтаруш, за касира Михайло Джуня мулляр, а за

осталих членох ступели: п. п. Габор Колошняї, Мірослав Няради, Стеван Няради, Габор Пацо, Михайлo Надьмитьо, Владимир Еделінски, Янко Симунович, Йовген Сегеди, Йовген Дудаш, Михаіл Рац, Грицо Киш, Никола Майхер, Якім Пацо, Дюра Джуня, Петро Катона, Кирил Фа, Якім Папуга, Елемір Бучко и Якім Варга.

Друштво дзекує дотерашнім дарователю, що на друштво даровали до тэраз 3225·50 динаю.

Зос Р. Н. П. Д.

За членох R.N.P.D. приступели Янко Арва зос

„Кельо би тата коштал?“

„Дваццёц езри динари... Але добили би у Осеку и стару машину за резане паперу за пейц езри динари. Лем Ви им пишце, най приду.“

Видно було, тарговци вжали ствар озбильно. Я одлучел писац, гоч сом знал напредок за успих. Але треба рушац ствар. Кед нашо людзе дали на ствар незвидиму, на просвіту, ище легчайше буду жерцвовац на ствар видиму, машину за друковане.

„Чи ви можеце предавац тогі машини през препятсвия?“ — питал сом ше, бо фирма була зос Бейчу и думал сом, же ту, би ище могло буц незгоди пре царину и иньше даци.

„Зато су ту, да ше предаю. Нешка зме уж ёдну предаїй.“

Дакле згода. През няя-

кого путованю, на фришко могло би ше купип ёдну прекрасну „друкарню“. Лем да ест пенежи.

Кед сом вишол з хижки уж було цма. Шицко сом у главним препатрел. Ледво сом ше кус одалел од хижки, зачуюм за собу глас „здраво друже“. Бул то Dr. T. зос проф. P., обидвоме Далматинци. У праце час. Далматинци познати векшином як бешедліви людзе, а Dr. T. ёден з таких. Кед ше розприповедал скоро сом шицко позабувал, а цо найцикавше, ані слова не спомнул о виставі; його розум инкадзи ходзел. А іпак ёдна така вистава безсомнено ма у себе, вельо поучносци, хасновитосци и цыкаўосци...

М. В.

